

20. Timeline: U.S. China Relations. URL: <https://surl.li/grhquz> (accessed on 17.01.2025) (in English).

Матеріал надійшов до редакції 06.02.2025 р.

УДК 327.7:061.1ЄС-021.64:335.48(477:470)"2014/..."

Наталія Карпчук,

доктор політичних наук, професор кафедри міжнародних комунікацій
та політичного аналізу,

Волинський національний університет імені Лесі Українки,

Natalia.karpchuk@vnu.edu.ua

ORCID ID: 0000-0002-9998-9538

DOI 10.29038/2524-2679-2025-01-164-180

ВПЛИВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА ПОТЕНЦІЙНЕ ГЛОБАЛЬНЕ ЛІДЕРСТВО ЄС¹

Європейський Союз лідирує в питаннях, що стосуються захисту прав людини, захисту довкілля, гуманітарної допомоги. Із часу заснування, Європейська Спільнота нарощувала свою акторність у міжнародній системі, хоча політична й безпекова складові частини зовнішньої діяльності Союзу залишаються проблематичними. Однак виклики ХХІ ст., з одного боку, ставлять перешкоди на шляху ЄС до глобального актора, з іншого – дають можливість розвивати потенціал для посилення позицій ЄС на міжнародній арені. Агресія РФ проти України й нова політика Президента США Д. Трампа спонукають ЄС переосмислити безпековий компонент своєї зовнішньої та внутрішньої політики. У статті досліджено питання, як/чи війна РФ проти України активізувала ЄС для посилення своєї ролі не лише як регіонального, але і як глобального актора.

¹Статтю підготовлено в межах проєктів «Протидія ЄС зовнішньому інформаційному маніпулюванню та втручанню» програми ERASMUS+ напряму Модуль Жана Моне (№ 101172342 ERASMUS-JMO-2024-MODULE) та «Європейська інтеграція для громад в контексті вступу України до ЄС» (№ 101175264 ERASMUS-JMO-2024-MODULE).

Висловлювання топ-лідерів ЄС демонструють прагнення Спільноти відігравати більш активну роль у розв'язанні глобальних проблем та зміцненні міжнародного порядку, заснованого на правилах, а також указують на зростаюче усвідомлення необхідності посилення глобальної ролі ЄС серед політиків на рівні як ЄС, так і держав-членів.

Одним із можливих напрямів посилення ролі ЄС у світі є розбудова оборонної політики й військового потенціалу Союзу. Каталізатором стали загарбницька політика президента РФ В. Путіна проти України й ізоляціоністська політика президента США Д. Трампа. Біла книга з європейської оборони 2025 р. вказує на можливі шляхи посилення сфери спільної безпеки та оборони ЄС. Реакція ЄС на агресію РФ проти України, наприклад санкції проти Росії, зменшення енергетичної залежності від країни-агресорки, військова й фінансова допомога Україні, захист українських біженців тощо, указує на потенціал ЄС як об'єднаного актора і його поступову трансформацію в глобального гравця.

Ключові слова: глобальний актор, ЄС, міжнародна система, дипломатична комунікація, війна РФ проти України, безпека.

Nataliia Karpchuk,

Lesya Ukrainka Volyn National University,

ORCID ID: 0000-0002-9998-9538

THE IMPACT OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR ON THE EU'S POTENTIAL GLOBAL LEADERSHIP

The European Union is a leader in issues related to the protection of human rights, environmental protection, and humanitarian aid. Since its foundation, the European Community has been increasing its actorship in the international system, although the political and security component of the Union's external action remains problematic. However, the challenges of the 21st century, on the one hand, pose obstacles to the EU's path to becoming a global actor. On the other, they provide an opportunity to develop the potential to strengthen the EU's position in the international arena. The Russian Federation's aggression against Ukraine and the new policy of US President D. Trump are prompting the EU to rethink the security component of its foreign and domestic policy. The article focuses on examining the question of how/whether the Russian Federation's war against Ukraine has activated the EU to strengthen its role not only as a regional but also as a global actor.

Statements by top EU leaders demonstrate the Community's desire to play a more active role in addressing global challenges and strengthening the rules-

based international order. Politicians at both the EU and Member States levels show a growing awareness of the need to reinforce the EU's global role.

One of the possible directions to strengthen the EU's role in the world is the development of the Union's defense policy and its military potential. The aggressive policy of Russian President V. Putin against Ukraine and the isolationist policy of US President D. Trump turn out to be the catalyst. The White Paper on European Defense 2025 indicates possible ways to strengthen the EU's common security and defense. The EU's response to the Russian Federation's aggression against Ukraine, for instance, sanctions against Russia, reducing energy dependence on the aggressor country, military and financial assistance to Ukraine, protection of Ukrainian refugees, etc., shows the EU's potential as a united actor and its gradual transformation into a global player.

Key words: global actor, EU, international system, diplomatic communication, Russian Federation's war against Ukraine, security.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Із часу Римського договору 1958 р. Європейське Економічне Співтовариство створило успішні зовнішні відносини, запровадило зовнішні виміри внутрішньої політики й після Маастрихтського договору 1993 р. – власну зовнішню політику. Після набуття чинності Лісабонської угоди у 2009 р. ЄС адаптував процедури прийняття рішень і політичні цілі разом зі стратегічними планами та відповідними політичними інструментами. Зокрема, створено Європейську службу зовнішніх дій. Основною структурною трансформацією, із якою зіткнувся ЄС, стала зміна міжнародної системи, спричинена закінченням холодної війни. Цей період став можливістю для ЄС, якою він успішно скористався й продовжив установлювати гегемонію в Європі, та в деяких міжнародних режимах і сферах глобального управління, наприклад торгівлі, розвитку, прав людини, зміни клімату, гуманітарної допомоги та демократизації [10, 8]. ЄС став значущим гравцем далеко за межами міжнародної торгівлі, хоча його й оцінювали як «економічного гіганта, але політичного карлика» [24, с. 155–177].

Агресія РФ проти України, яка розпочалася у 2014 р. й набула повномасштабного характеру у 2022 р., стала визначальною подією для Європейського Союзу. Ця війна не лише поставила під загрозу безпеку та стабільність на Європейському континенті, але й суттєво вплинула на роль і потенціал ЄС як глобального лідера. Беззаперечно, результати цієї війни матимуть далекосяжні наслідки для майбутнього Європи та всього світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових працях акторність ЄС досліджували з різних позицій. Більшість концептуальних інновацій пов'язані з елементом можливостей: здатність актора [32]; авторитет, автономія й згуртованість [21, 213–229]; спроможність щодо інструментів політики та здатність їх використовувати [14; 29, 87–101]; а також про інституціоналізацію й ідентичність ЄС [33; 35]; ЄС у контексті світового порядку [10, с. 8] тощо.

Серед українських науковців акторність ЄС досліджували О. Брусиловська [1] – особливості ЄС як міжнародного актора, М. Гнатюк [2], С. Толстов і О. Дікарев [7] – міжнародну суб'єктність ЄС, Т. Сидорук [6] – нормативну силу ЄС, В. Гуцалюк [4] – зовнішньополітичне лідерство ЄС із питань захисту довкілля та ін.

Формулювання цілей статті. ЄС – беззаперечний світовий лідер у питаннях, що стосуються захисту прав людини, захисту довкілля, гуманітарної допомоги. Але політична й безпекова складові частини зовнішньої діяльності Спільноти залишаються проблематичними. Суттєву роль тут відігравала політика США як гаранта безпеки ЄС. Агресія РФ проти України й нова політика Президента США Д. Трампа спонукають ЄС переосмислити безпековий компонент своєї зовнішньої та внутрішньої політики. **Мета статті** – з'ясувати, чи зміни в безпековій політиці ЄС у нових реаліях спроможні забезпечити глобальне лідерство Союзу. Окремими завданнями є окреслити розвиток акторності ЄС із часу його утворення, зацентувати увагу на тому, як лідери ЄС позиціонують Спільноту для впливу на міжнародній арені, дослідити, як/чи війна РФ проти України активізувала ЄС для посилення своєї ролі не лише регіонального, але й глобального актора.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Закінчення холодної війни означало поразку тоталітаризму та торжество демократії, особливо в Європі. У новоствореній однополярній міжнародній системі на чолі зі США, яка пропагувала цінності багатосторонності й верховенства права, роль ЄС на міжнародній арені була зміцнена та здебільшого пов'язана з просуванням його основних цінностей, пов'язаних із повагою до прав людини, людської гідності, свободи, верховенства права й розвитку демократії та відкритих ринків, особливо через політику інтеграції. Подальше розширення Європейського Співтовариства за рахунок країн ЦСЄ розглядалося як механізм впливу на світову арену [10, с. 8] та завершення поділу Європи після

Другої світової війни [17; 23]. Розширення 2004 р. вважають найбільшим успіхом зовнішньої політики ЄС і процес вступу сприймався як один із найпотужніших інструментів ЄС для міжнародного просування демократії та верховенства права [31].

Система ООН є однією з головних ланок міжнародної арени, де ЄС позиціонує себе як лідера в питаннях, пов'язаних із міжнародною торгівлею, зміною клімату й захистом прав людини. ЄС використав багатосторонній міжнародний порядок початку ХХІ ст., щоб сприяти сталому розвитку через захист довкілля та боротьбу зі змінами клімату за допомогою багатосторонньої співпраці. Зокрема, Рамкова конвенція ООН про зміну клімату з 1992 р. ознаменувала трансформацію суттєвих й інституційних впливів і з цього року ЄС здобув більший вплив на міжнародні інституції та навіть сформував позицію міжнародного лідера. Згодом ЄС став глобальним екологічним лідером, тоді як США почали виступати проти зобов'язуючих багатосторонніх угод [14; 22].

Зростаюча економічна та ринкова сила ЄС проявилася переважно під час членства в СОТ (приєднався в 1994 р.). Під керівництвом ЄС на порядок денний винесено трудові стандарти, винятки для захисту довкілля, лібералізація закупівель і глобальні правила конкуренції [10, 15].

Міжнародна система зазнала значних трансформацій із 2004 по 2024 рр. Численні структурні зміни протягом багатьох років вплинули на позицію ЄС, але не перевизначили його кінцеву мету сприяти ефективній багатосторонності та міжнародній системі, заснованій на правилах. Стосовно внутрішніх змін, визначених Лісабонською угодою, то ЄС вступив у нову фазу, коли світ більше не стикався одночасно з Європейською Спільнотою і Європейським Союзом як акторами на міжнародній арені. Ця подвійність припинилась у 2009 р. й відтоді ЄС має статус юридичної особи та, отже, може бути представлений на міжнародному рівні. Це відбулося разом із додатковими інституційними вдосконаленнями у сфері закордонних справ ЄС – формування Європейської служби зовнішніх дій та створення посади Верховного представника ЄС із закордонних справ і політики безпеки. Ці внутрішні зміни призвели до більш єдиного голосу ЄС на міжнародній арені. Що стосується можливостей зовнішньої політики, то ЄС дуже далеко пройшов шлях від методів контролюючих осіб до створення власних повноцінних дипломатів [27]. Численні зовнішні виклики визначили позицію ЄС у світовій політиці [10, 16–17].

Потрібно відзначити, що ЄС є важливим актором із підтримання миру у світі. Відповідно до Спільної політики безпеки та оборони ЄС відіграє провідну роль у миротворчих операціях, запобіганні конфліктам

і зміцненні міжнародної безпеки. Це – невід’ємна частина комплексного підходу ЄС до врегулювання кризових ситуацій із використанням цивільних та військових сил. Військові сили й цивільні експерти (понад 4000) відряджені державами-членами ЄС у рамках місій та операцій СПБО під керівництвом ЄС. Маючи мандати, пристосовані до потреб ситуації на місці, їх мета полягає в тому, щоб стабілізувати країни-партнери ЄС і таким чином забезпечити безпеку всередині Спільноти. Відтоді, як у 2003 р. розпочато перші місії та операції СПБО, ЄС провів понад 40 закордонних операцій, використовуючи цивільні й військові місії та операції в кількох країнах Європи, Африки й Азії. Станом на березень 2025 р. на сайті Служби зовнішньої дії ЄС ідеться про 21 місію й операцію СПБО, 12 із яких є цивільними, вісім військовими, одна – військово-цивільна. Девіз: «Працюємо для стабільного світу та безпечнішої Європи» [25]. Жозеп Борель, Високий представник із питань спільної зовнішньої й безпекової політики сказав: «Дипломатія вимагає дій для успіху. Наші місії та операції є безцінною опорою для європейської безпеки та оборони. Їхня робота на землі та на континентах є яскравим прикладом дій ЄС щодо глобальної безпеки» [16].

Як ЄС сьогодні бачить своє глобальне лідерство? Європейська комісія виступає за багатосторонність і заснований на правилах глобальний порядок через більш активну роль та сильніший голос ЄС у світі. Сильний, справедливий і відкритий порядок денний у царині торгівлі робить Європу привабливим місцем для бізнесу. Це має ключове значення для посилення ролі ЄС як світового лідера, одночасно забезпечуючи найвищі стандарти захисту клімату, довкілля й праці. Європейське лідерство також означає тісну співпрацю із сусідніми країнами, запровадження комплексної стратегії щодо Африки та підтвердження європейської перспективи країн Західних Балкан. Комісія прагне скоординованого підходу до зовнішніх дій – від допомоги з розвитку до Спільної зовнішньої політики й політики безпеки, що забезпечує потужніший та об’єднаний голос Європи у світі [9].

Найбільшим викликом для сучасної міжнародної системи стала російська агресія проти України у 2022 р. Уторгнення «проявило» межі м’якої сили ЄС, яка була спроектована через Європейську політику сусідства щодо країн Східного партнерства. Конфлікт 2008 р. в Грузії став сигналом про зростання російського впливу на міжнародній арені, який не був сприйнятий ЄС та його державами-членами з належним розумінням стосовно того, як інтерпретує росія міжнародно-правові принципи суверенітету й територіальної цілісності. Анексія росією Криму у 2014 р. та її жорстока війна проти України сформували переосмислення міжнародної системи, яка зробила Європу впливовою [10, с. 16–17].

Дипломатичні зусилля ЄС є важливим інструментом впливу на міжнародній арені. На сторінці Європейської служби зовнішніх справ зазначено: «Європейський Союз та його держави-члени в усьому світі сприяють миру, безпеці та процвітання, а також інтересам європейських громадян. З цією метою ЄС працює над запобіганням і розв'язанням конфліктів, зміцненням стійких демократій, просуванням прав людини та сталого розвитку, а також зміцненням глобального порядку, заснованого на співробітництві та правилах» [34].

ЄС підтримує дипломатичні відносини майже з усіма країнами світу й уживає низку заходів зі стратегічними партнерами, ключовими міжнародними гравцями та державами, що розвиваються. Принципами міжнародної співпраці ЄС є [34]:

- єдність: об'єднати зусилля й досягнути більшого;
- залучення: у глобалізованому світі це єдиний спосіб використати можливості та спільно подолати виклики;
- відповідальність: досягнення позитивних змін у всьому світі, щоб усунути першопричини конфліктів і бідності й захищати права людини;
- партнерство: пошук співпраці, а не конфлікту у час глобального безладу.

Вважаємо, що цитати з публічних виступів лідерів держав-членів ЄС та глав інституцій ЄС певним чином відображають прагнення глобальної акторності для Союзу. Зокрема, Президент Франції Е. Макрон наголошує на необхідності того, щоб ЄС відігравав більш активну роль на міжнародній арені, а не просто був економічним блоком. Він закликає до посилення політичної єдності ЄС, щоб Союз міг ефективно реагувати на глобальні виклики [19]. Президент Франції закликав створити масштабний план оборони Європи, зазначивши, що стратегічне пробудження має привести європейські країни до рішення про масивний оборонний план та суттєво збільшити інвестиції в цю сферу [3].

Канцлер ФРН О. Шольц наголосив, щоб забезпечити місце Європи у світі завтрашнього дня, ЄС повинен змінитися: «Нам потрібен геополітичний ЄС, розширений і реформований ЄС і ЄС, відкритий у майбутнє» [26]. Фрідріх Мерц, лідер німецької партії ХДС та майбутній канцлер ФРН, бачить Європу як важливого гравця на світовій арені, але вважає, що вона повинна бути більш незалежною, зокрема від США, і сильною, особливо в питаннях оборони та безпеки [30].

Прем'єр-міністр Польщі Д. Туск підкреслив важливість підтримки тісного союзу зі Сполученими Штатами та стверджував, що найкращий спосіб зробити це для Європи – почати «вірити, що ми є глобальною

державою» і досягти «оборонної незалежності» [36]. Президент Чехії П. Павел підтримав розширення Європейського Союзу і назвав це геополітичною необхідністю [28].

На 78 Генасамблеї ООН у вересні 2023 р., Високий представник ЄС із закордонних справ та політики безпеки Ж. Боррель, говорячи про світовий порядок, заявив: «Ми стикаємося з парадоксом багатополярності без багатосторонності. Ми повинні захищати відкриті економіки, відкриті суспільства і, так, універсальні цінності» [18]. У травні 2024 р. на лекції в коледжі Св. Антонія в Оксфорді Боррель наголосив: «Я бачу, [що] міжнародної системи, до якої ми звикли після холодної війни, більше не існує. Америка втратила статус гегемона. І багатосторонній [світовий] порядок після 1945 року втрачає позиції» [12]. Говорячи про силу ЄС у світі, він зазначив, що «Європі потрібно розвивати апетит до влади, готовність діяти, а не лише коментувати» [13]; лише об'єднавшись, ЄС може продемонструвати силу [37]. Верховний представник ЄС з 1 грудня 2024 р. К. Калас прагне посилює роль ЄС у світі, особливо в умовах ненадійності й невизначеності, створених Д. Трампом: «Нам потрібно вище підняти європейський прапор. Ми передбачуваний партнер, ми надійний партнер, але часто нас сприймають як належне. І ми не повинні [бути]» [38].

Президент Європейської комісії У. фон дер Ляєн переконана, що «значна частина світу вважає Європу сильнішою, ніж ми самі, і Європа має набагато більший вплив у цьому світі, ніж ми іноді думаємо» [11]. Вона наголошує на прагненні ЄС до тісної співпраці з іншими акторами міжнародних відносин для подолання глобальних викликів: «І Європа продовжуватиме прагнути до співпраці – не лише з нашими давніми друзями-однодумцями, а й з будь-якою країною, з якою ми маємо спільні інтереси. Наше послання світові просте: якщо ми маємо взаємну вигоду, ми готові співпрацювати з вами» [15].

Ці висловлювання топ-лідерів ЄС демонструють прагнення Спільноти відігравати більш активну роль у розв'язанні глобальних проблем та зміцненні міжнародного порядку (особливо в умовах, коли путін, а за ним і Трамп цей порядок руйнують), заснованого на правилах, а також указують на зростаюче усвідомлення необхідності посилення глобальної ролі ЄС серед політиків на рівні як ЄС, так і держав-членів.

Одним із можливих напрямів посилення ролі ЄС у світі є розбудова оборонної політики й військового потенціалу Союзу. Каталізатором стала загарбницька політика путіна проти України й ізоляціоністська політика Трампа, зокрема й небажання підтримувати Україну. Зважаючи на це, у Білій книзі європейської оборони 2025 р. зазначено: «Зараз наш континент

потерпає від війни, агресії та інших ворожих дій. Європейський Союз володіє величезним багатством і продуктивною силою, а також глибоко вірить у важливість демократичних цінностей, спільних для всіх держав-членів. Але на нього тиснуть зовнішні актори <...>. Вони безпосередньо загрожують нашому способу життя та нашій здатності обирати власне майбутнє через демократичні процеси. Вони вважають, що ми політично неспроможні викликати значущу та стратегічно стійку відповідь» [20].

Міжнародний порядок зазнає змін, яких не було з 1945 р. Ці зміни особливо глибокі в Європі через її центральну роль у головних геополітичних викликах минулого століття. Політична рівновага, що склалася з кінця Другої світової війни, серйозно порушена. Це – реальність, яка не повернеться. Дотримання міжнародного порядку, заснованого на правилах, залишатиметься надзвичайно важливим і для інтересів, і для цінностей ЄС. «Але новий міжнародний порядок буде сформований у другій половині цього десятиліття і пізніше. Якщо ми не сформуємо цей порядок – як у нашому регіоні, так і за його межами – ми будемо пасивними отримувачами результатів цього періоду міждержавної конкуренції з усіма негативними наслідками, які можуть впливати з цього, включаючи реальну перспективу повномасштабної війни» [20].

Європейські політики вірять, що рішуча відповідь колективними діями та чіткою стратегією дасть змогу відновити міжнародні альянси ЄС на більш стабільній основі й уможливить оновлення європейського проекту та покращення безпеки, процвітання й добробуту громадян ЄС і посилить глобальну роль ЄС у міжнародній системі.

У документі зазначено, що в короткостроковій перспективі майбутнє Європи визначається боротьбою в Україні. У середньо- та довгостроковій перспективі за нинішньої траєкторії деякі з викликів лише загострюватимуться, тоді як решта світу бере участь у гонці переозброєння, Європа ще не виробила повністю узгодженої відповіді, яка б відповідала серйозності поточного моменту [8].

Біла книга є основою для плану переозброєння Європи й обґрунтовує необхідність зростання європейських оборонних інвестицій та трансформації бюрократичних процедур. Серед необхідних кроків – відновлення європейської оборони, підтримка України, усунення критичного дефіциту сил і засобів та створення потужної й конкурентоспроможної оборонно-промислової бази. У короткостроковій перспективі Європейська комісія пропонує конкретні варіанти співпраці між країнами-членами з метою термінового поповнення їхніх запасів боєприпасів, озброєнь і військової техніки. Це також потрібно для збереження й посилення військової

підтримки України. На середньо- та довгострокову перспективу передбачено посилення критично важливих сфер, де держави-члени вже визначили прогалини в ініціативах ЄС і НАТО. Пропонується, щоб держави-члени терміново об'єднали свої зусилля для усунення цих прогалин, зокрема за допомогою низки оборонних проєктів, що становлять спільний європейський інтерес, які мають бути визначені державами-членами і на які поширюватимуться стимули з боку ЄС [8].

Війна росії проти України та безпрецедентна підтримка України з боку Європейського Союзу дійсно можуть стати каталізатором для трансформації ЄС у більш потужного глобального актора. Ось кілька ключових результатів, які вказують на цей потенціал:

- війна продемонструвала здатність ЄС до єдиних та рішучих дій у відповідь на агресію рф проти України;
- швидке запровадження санкцій проти росії, надання фінансової та військової допомоги Україні, а також прийом мільйонів українських біженців показали, що ЄС може діяти як єдина сила;
- ЄС продемонстрував свою здатність впливати на міжнародні відносини через економічні санкції проти рф та дипломатичні зусилля;
- війна стимулювала дискусії про посилення оборонного потенціалу ЄС і збільшення оборонних витрат, розвиток спільних військових проєктів і зміцнення співпраці з НАТО, що може зробити ЄС більш впливовим у сфері безпеки;
- війна підкреслила необхідність зменшення залежності ЄС від російських енергоносіїв і посилила перехід до відновлюваних джерел енергії та диверсифікації поставок, що посилює енергетичну безпеку ЄС і його стратегічну автономію;
- війна призвела до посилення східного флангу Європейського Союзу: країни Балтії, Польща, Румунія й інші держави, які межують з Україною та росією, стали ключовими гравцями в європейській політиці безпеки.

Проте є також і низка чинників, що можуть стримувати посилення глобальної ролі ЄС, зокрема:

- внутрішні розбіжності стосовно зовнішньої й оборонної політики, зокрема й підтримка України;
- економічні наслідки російсько-української війни для ЄС, включаючи інфляцію, зростання цін на енергоносії та порушення ланцюгів постачання;
- залежність ЄС від США у сфері безпеки;
- посилення глобальної конкуренції з боку Китаю й США.

Насамкінець не можна оминути й політику Д. Трампа, зокрема його протекціоністські торговельні заходи та критику багатосторонніх інсти-

туцій і міжнародного права, яка підштовхнула Європейський Союз до переосмислення своєї ролі на глобальній арені. Трамп поставив під сумнів традиційні трансатлантичні зв'язки, що спонукало ЄС до пошуку більшої незалежності в питаннях безпеки та оборони й сприяло розвитку концепції «стратегічної автономії» [5], спрямованої на зменшення залежності від США. Відтак ЄС активізував зусилля щодо зміцнення власної оборонної промисловості та розвитку військових можливостей. Ці нові виклики спонукали країни-члени ЄС до більшої солідарності й координації дій на міжнародній арені, до пошуку спільних рішень у відповідь на зовнішні виклики.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Європейський Союз, визнаний лідером у сфері захисту прав людини, екологічної безпеки та надання гуманітарної допомоги, протягом своєї історії неухильно розширював свою присутність на міжнародній арені. Проте, попри значні успіхи, політична та безпекова складові частини зовнішньої політики ЄС залишаються предметом дискусій. Виклики XXI ст., з одного боку, створюють перешкоди для подальшого зміцнення позицій ЄС як глобального гравця, а з іншого – відкривають нові можливості для розвитку його потенціалу.

Особливо актуальним стало питання про те, чи зможе ЄС трансформуватися в повноцінного глобального актора, а не залишатися лише регіональною силою. Російська агресія проти України та зміна зовнішньополітичного курсу США за часів президентства Дональда Трампа стали каталізаторами для переосмислення ЄС своєї безпекової політики.

Аналіз заяв високопоставлених представників ЄС свідчить про зростаюче усвідомлення необхідності активізації ролі Союзу на міжнародній арені. Вони наголошують на прагненні ЄС брати більш активну участь у розв'язанні глобальних проблем та зміцненні міжнародного порядку, що ґрунтується на загальновизнаних правилах.

Ключовими напрямками посилення глобальної ролі ЄС є розбудова власної оборонної політики та нарощування військового потенціалу. Агресивна політика росії й ізоляціонізм США стали потужними стимулами для цього процесу. «Біла книга з європейської оборони» 2025 р. окреслює можливі шляхи зміцнення спільної безпеки та оборони ЄС.

Реакція ЄС на російську агресію проти України, яка включає введення санкцій, диверсифікацію джерел енергопостачання, надання військової

та фінансової допомоги Україні, а також прийом українських біженців, демонструє здатність ЄС діяти як єдиний і консолідований актор. Ці дії свідчать про поступову трансформацію ЄС у впливового гравця на світовій арені.

Отже, війна в Україні створила як можливості, так і виклики для глобальної ролі ЄС. Успіх ЄС у зміцненні своєї глобальної ролі залежатиме від його здатності подолати внутрішні розбіжності, зміцнити свій оборонний потенціал та зменшити свою залежність від зовнішніх сил.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Брусиловська, О. (2019). Особливості Європейського Союзу як міжнародного актора: сучасний науковий дискурс. *Перспективи розвитку політики ЄС: глобальні та регіональні виміри*: кол. моногр. Одеса: Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, с. 7–19. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/269b3e4f-79a8-4773-8e4a-d2ac9f115c32/content>
2. Гнатюк, М. (2010). Міжнародна суб'єктність Європейського Союзу у контексті інтеграційного процесу: неофункціональний і міжурядовий підходи. *Наукові записки*, т. 108. *Політичні науки*, с. 58–62. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e889f5f2-26fd-4533-aad3-dd6924458e3f/content>
3. Гордійчук, І. (2025). Макрон розповів, як Європа може стати більш автономною від США. *Главком*, 21 лют. URL: <https://glavcom.ua/world/world-politics/makron-zaklikav-stvoriti-masshtabnij-plan-oboroni-jevropi-1046037.html>
4. Гуцалюк, В. (2023). Особливості зовнішньополітичного лідерства Європейського Союзу у сфері запобігання змінам клімату. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*, (48), с. 85–97. URL: <https://mhpi.chnu.edu.ua/mhpi/article/view/38>
5. Кравчик, В. (2023). Чому в ЄС говорять про стратегічну автономію? *Українська призма*, 10 лип. URL: <https://surl.li/blhoqq>
6. Сидорук, Т. (2020). Теоретичні аспекти дослідження нормативної сили ЄС. *Журнал європейського і порівняльного права*, вип. 12 (1–2), с. 41–44. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/9514/1/Teoretychni.pdf>
7. Толстов, С., Дікарьєв, О. (2013). Європейський Союз як суб'єкт міжнародних відносин. *Науковий збірник МАУП*, № 3, с. 60–73.
8. Шумлянський, Д. (2025). Бачення оборонної політики ЄС від Єврокомісії. План «пробудження Європи» та вплив на Україну. *Military*, 27 берез. URL: <https://surl.li/ddoqla>
9. A stronger Europe in the world. Reinforcing our responsible global leadership. *European Commission*, 2024. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/stronger-europe-world_en
10. Bojinović Fenko, A., Brsakoska Bazerkoska, Ju. (2024). The EU as a Global Actor: The Significance of Changes in the World Order From 2004 to 2024 as Regards EU Actorness, *Studia Europejskie – Studies in European Affairs*, 2. URL: <https://journalse.com/pliki/pw/2-2024-Bojinovic.pdf>

11. Bonini, E. (2025). Von der Leyen to EU ambassadors: «We have our own role, let's build European foreign policy». *EUnews*, 04 February 2025. URL: <https://www.eunews.it/en/2025/02/04/von-der-leyen-to-eu-ambassadors-we-have-our-own-role-lets-build-european-foreign-policy/>
12. Borrell speaks about global changes and challenges. *CommonspaceEU*, 4 May, 2024. URL: <https://www.commonspace.eu/news/borrell-speaks-about-global-changes-and-challenges>
13. Borrell: The EU needs to act, not just comment when it comes to foreign policy. *European Western Balkans*, 17 February 2020. URL: <https://europeanwesternbalkans.com/2020/02/17/borrell-the-eu-needs-to-act-not-just-comment-when-it-comes-to-foreign-policy/>
14. Bretherton, C., Vogler, J. (1999). *The European Union as a Global Actor*. Routledge, 1999.
15. Davos 2025: Special Address by Ursula von der Leyen, President of the European Commission. *World Economic Forum*, January 21, 2025. URL: <https://www.weforum.org/stories/2025/01/davos-2025-special-address-by-ursula-von-der-leyen-president-of-the-european-commission/>
16. EU Missions and Operations. *European Union External Action*, 2022. URL: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/EU-mission-and-operation_2022-new-layout-V2.pdf
17. Grabbe, H., Hughes, K. (1998). *Enlarging the EU Eastwards*. London: Pinter for the Royal Institute of International Affairs 1998.
18. HR/VP Josep Borrell. NYU School of Law speech New Global Order. *European External Action Service*, 21.9.2023. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/hrvp-josep-borrell-nyu-school-law-speech-2192023-new-global-order_en
19. Hutagalung, S. France At The Forefront: Macron's Bold Vision For Global Leadership – Analysis. *EurasiaReview*, December 19, 2024. URL: <https://www.eurasiareview.com/19122024-france-at-the-forefront-macrons-bold-vision-for-global-leadership-analysis/>
20. JOINT WHITE PAPER for European Defence Readiness 2030, 2025. URL: https://defence-industry-space.ec.europa.eu/document/download/30b50d2c-49aa-4250-9ca6-27a0347cf009_en?filename=White%20Paper.pdf
21. Jupille, J., Caporaso, J. A. (1998). States, agency and rules: The European Union in global environmental politics. In Rhodes, C. (ed.) *The European Union in the World Community*. Boulder: Lynne Rienner Publishers, 1998.
22. Kelemen, R. D. (2010). "Globalizing European Union environmental policy". *Journal of European Public Policy*, vol. 17(3), pp. 335–349.
23. Mannin, M. (ed.) (1999). *Pushing Back the Boundaries: the EU and Central and Eastern Europe*. Manchester University Press.
24. Medrano, J. D. (1999). The European Union: economic giant, political dwarf. In Paul, T. V. and Hall, J. A. (eds.) *International Order and the Future of World Politics*. Cambridge University Press, 1999.
25. Missions and Operations. *European Union External Action*, 2022. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/missions-and-operations_en#11929
26. Olaf Scholz: «We need a geopolitical, larger, reformed EU». *European Parliament*, 21 March, 2024. URL: <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20240320STO19512/olaf-scholz-we-need-a-geopolitical-larger-reformed-eu-open-to-the-future>

27. Pajtinka, E. (2020). "The beginnings of the European Diplomatic Service From the 1950s to the 1980s". *Teorija in Praksa*, vol. 57(2), pp. 455–470.
28. Petr Pavel refers to expansion of EU as geopolitical necessity. *RBC-Ukraine*, 30 April 2024. URL: <https://newsukraine.rbc.ua/news/petr-pavel-refers-to-expansion-of-eu-as-1714483558.html>
29. Portela, C. (2021). Conceptualizing coherence in EU external action. In Gstohl, S. and Schunz, S. (eds.) *The External Action of the European Union – Concepts, Approaches, Theories*. Bloomsbury Academic.
30. Psara, M. (2025). Germany's Merz marks shift by betting on an EU less dependent on US. *Euronews*, 24 February. URL: <https://www.euronews.com/my-europe/2025/02/24/germanys-merz-marks-shift-by-betting-on-an-eu-less-dependent-on-us>
31. Schimmelfennig, F., Sedelmeier, U. (2004). «Governance by Conditionality: EU Rule Transfer to the Candidate Countries of Central and Eastern Europe». *Journal of European Public Policy*, vol. 11(4), pp. 661–679.
32. Sjöstedt, G. (1977). The external role of the European Community. Saxon House.
33. Smith, M. E. (2004). Europe's Foreign and Security Policy. The Institutionalization of Cooperation. Cambridge University Press.
34. The EU as a global actor. *European Union External Action Service*, 2023. URL: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/2023/inside_draft_EN-2023_web.pdf
35. The European Union and Global Governance. A Handbook. Edited By Dr Jens-Uwe Wunderlich, David J. Bailey. Routledge, 2011.
36. Tusk: Europe must «believe we are a global power» and achieve «defence independence». *Notes from Poland*, 2 March, 2025. URL: <https://notesfrompoland.com/2025/03/02/tusk-europe-must-believe-we-are-a-global-power-and-achieve-defence-independence/>
37. Yemets, M., Balachuk, I. (2024). EU's top diplomat before end of his tenure criticises slow decision-making in supporting Ukraine. *Ukrainska Pravda*, 18 November. URL: <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2024/11/18/7485053/>
38. Wax, E. (2025). EU must be more 'transactional,' top diplomat says. *Politico*, 03 February. URL: <https://www.politico.eu/article/kaja-kallas-donald-trump-us-eu-must-be-more-transactional/>

REFERENCES

1. Brusylivs'ka, O. (2019). Osoblyvosti Yevropeys'koho Soyuzu yak mizhnarodnoho aktora: suchasnyy naukovyy diskurs. Perspektvy rozvytku polityky YES: hlobal'ni ta rehional'ni vymiry: kol. monohr. Odesa: Odes. nats. un-t im. I. I. Mechnykova, p. 7–19. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/269b3e4f-79a8-4773-8e4a-d2ac9f115c32/content> (in Ukrainian).
2. Hnatyuk, M. (2010). Mizhnarodna sub'yektnist' Yevropeys'koho Soyuzu u konteksti intehratsiynoho protsesu: neofunktsional'nyy i mizhuryadovyy pidkhody. *Naukovi zapysky*, t. 108. *Politychni nauky*, p. 58–62. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e889f5f2-26fd-4533-aad3-dd6924458e3f/content> (in Ukrainian).

3. Hordiychuk, I. (2025). Makron rozpoviv, yak Yevropa mozhe staty bil'sh avtonomnoyu vid SSHA. *Hlavkom*, 21 lyutoho. URL: <https://glavcom.ua/world/world-politics/makron-zaklikav-stvoriti-masshtabnij-plan-oboroni-jevropi-1046037.html> (in Ukrainian).
4. Hutsalyuk, V. (2023). Osoblyvosti zovnishn'opolitychnoho liderstva Yevropeys'koho Soyuzu u sferi zapobihannya zminam klimatu. *Istoryko-politychni problemy suchasnoho svitu*, (48). p. 85–97. URL: <https://mhpi.chnu.edu.ua/mhpi/article/view/38> (in Ukrainian).
5. Kravchyk, V. (2023). Chomu v YES hovoryat' pro stratehichnu avtonomiyu? *Ukrayins'ka pryzma*, 10 lypnya. URL: <https://surl.li/blhoqq> (in Ukrainian).
6. Sydoruk, T. (2020). Teoretychni aspekty doslidzhennya normatyvnoi syly YES. *Zhurnal yevropeys'koho i porivnyal'noho prava*, vyp. 12 (1–2), p. 41–44. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/9514/1/Teoretychni.pdf> (in Ukrainian).
7. Tolstov, S., Dikaryev, O. (2013). Yevropeys'kyi Soyuz yak sub'yekt mizhnarodnykh vidnosyn. *Naukovyy zbirnyk MAUP*, № 3, p. 60–73 (in Ukrainian).
8. Shumlyans'kyi, D. (2025). Bachennya oboronnoi polityky YES vid Yevrokomisyyi. Plan “probudzhennya Yevropy” ta vplyv na Ukrainu. *Militarnyi*, 27 bereznia. URL: <https://surl.li/ddoqla> (in Ukrainian).
9. A stronger Europe in the world. Reinforcing our responsible global leadership. *European Commission*, 2024. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/stronger-europe-world_en (in English).
10. Bojinović Fenko, A., Brsakoska Bazerkoska, Ju. (2024). The EU as a Global Actor: The Significance of Changes in the World Order From 2004 to 2024 as Regards EU Actorness, *Studia Europejskie – Studies in European Affairs*, 2. URL: <https://journalse.com/pliki/pw/2-2024-Bojinovic.pdf> (in English).
11. Bonini, E. (2025). Von der Leyen to EU ambassadors: «We have our own role, let's build European foreign policy». *EUNews*, 04 February. URL: <https://www.eunews.it/en/2025/02/04/von-der-leyen-to-eu-ambassadors-we-have-our-own-role-lets-build-european-foreign-policy/> (in English).
12. Borrell speaks about global changes and challenges. *CommonspaceEU*, 4 May, 2024. URL: <https://www.commonspace.eu/news/borrell-speaks-about-global-changes-and-challenges> (in English).
13. Borrell: The EU needs to act, not just comment when it comes to foreign policy. *European Western Balkans*, 17 February 2020. URL: <https://europeanwesternbalkans.com/2020/02/17/borrell-the-eu-needs-to-act-not-just-comment-when-it-comes-to-foreign-policy/> (in English).
14. Bretherton, C., Vogler, J. (1999). The European Union as a Global Actor. Routledge, 1999 (in English).
15. Davos 2025: Special Address by Ursula von der Leyen, President of the European Commission. *World Economic Forum*, January 21, 2025. URL: <https://www.weforum.org/stories/2025/01/davos-2025-special-address-by-ursula-von-der-leyen-president-of-the-european-commission/> (in English).
16. EU Missions and Operations. *European Union External Action*, 2022. URL: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/EU-mission-and-operation_2022-new-layout-V2.pdf (in English).
17. Grabbe, H., Hughes, K. (1998). Enlarging the EU Eastwards. London: Pinter for the Royal Institute of International Affairs (in English).

18. HR/VP Josep Borrell. NYU School of Law speech New Global Order. *European External Action Service*, 21.9.2023. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/hrvp-josep-borrell-nyu-school-law-speech-2192023-new-global-order_en (in English).
19. Hutagalung, S. (2024). France At The Forefront: Macron's Bold Vision For Global Leadership – Analysis. *EurasiaReview*, December 19. URL: <https://www.eurasiareview.com/19122024-france-at-the-forefront-macrons-bold-vision-for-global-leadership-analysis/> (in English).
20. JOINT WHITE PAPER for European Defence Readiness 2030, 2025. URL: https://defence-industry-space.ec.europa.eu/document/download/30b50d2c-49aa-4250-9ca6-27a0347cf009_en?filename=White%20Paper.pdf (in English).
21. Jupille, J., Caporaso, J. A. (1998). States, agency and rules: The European Union in global environmental politics. In Rhodes, C. (ed.) *The European Union in the World Community*. Boulder: Lynne Rienner Publishers (in English).
22. Kelemen, R. D. (2010). «Globalizing European Union environmental policy». *Journal of European Public Policy*, vol. 17(3), pp. 335–349 (in English).
23. Mannin, M. (ed.) (1999). Pushing Back the Boundaries: the EU and Central and Eastern Europe. Manchester University Press (in English).
24. Medrano, J. D. (1999). The European Union: economic giant, political dwarf. In Paul, T. V. and Hall, J. A. (eds.) *International Order and the Future of World Politics*. Cambridge University Press (in English).
25. Missions and Operations. *European Union External Action*, 2022. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/missions-and-operations_en#11929 (in English).
26. Olaf Scholz: «We need a geopolitical, larger, reformed EU». *European Parliament*, 21 March, 2024. URL: <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20240320STO19512/olaf-scholz-we-need-a-geopolitical-larger-reformed-eu-open-to-the-future> (in English).
27. Pajtinka, E. (2020). «The beginnings of the European Diplomatic Service From the 1950s to the 1980s». *Teorija in Praksa*, vol. 57(2), pp. 455–470 (in English).
28. Petr Pavel refers to expansion of EU as geopolitical necessity. *RBC–Ukraine*, 30 April 2024. URL: <https://newsukraine.rbc.ua/news/petr-pavel-refers-to-expansion-of-eu-as-1714483558.html> (in English).
29. Portela, C. (2021). Conceptualizing coherence in EU external action. In Gstohl, S. and Schunz, S. (eds.) *The External Action of the European Union – Concepts, Approaches, Theories*. Bloomsbury Academic (in English).
30. Psara, M. (2025). Germany's Merz marks shift by betting on an EU less dependent on US. *Euronews*, 24 February. URL: <https://www.euronews.com/my-europe/2025/02/24/germanys-merz-marks-shift-by-betting-on-an-eu-less-dependent-on-us> (in English).
31. Schimmelfennig, F., Sedelmeier, U. (2004). “Governance by Conditionality: EU Rule Transfer to the Candidate Countries of Central and Eastern Europe”. *Journal of European Public Policy*, vol. 11(4), pp. 661–679 (in English).
32. Sjöstedt, G. (1977). The external role of the European Community. Saxon House. (in English).
33. Smith, M. E. (2004). Europe's Foreign and Security Policy. The Institutionalization of Cooperation. Cambridge University Press (in English).
34. The EU as a global actor. *European Union External Action Service*, 2023. URL: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/2023/inside_draft_EN-2023_web.pdf (in English).

35. The European Union and Global Governance. A Handbook. Edited By Dr Jens-Uwe Wunderlich, David J. Bailey. Routledge, 2011 (in English).

36. Tusk: Europe must “believe we are a global power” and achieve “defence independence”. *Notes from Poland*, 2 March, 2025. URL: <https://notesfrompoland.com/2025/03/02/tusk-europe-must-believe-we-are-a-global-power-and-achieve-defence-independence/> (in English).

37. Yemets, M., Balachuk, I. (2024). EU’s top diplomat before end of his tenure criticises slow decision-making in supporting Ukraine. *Ukrainska Pravda*, 18 November. URL: <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2024/11/18/7485053/> (in English).

38. Wax, E. (2025). EU must be more ‘transactional,’ top diplomat says. *Politico*, 03 February. URL: <https://www.politico.eu/article/kaja-kallas-donald-trump-us-eu-must-be-more-transactional/> (in English).

Матеріал надійшов до редакції 14.02.2025 р.

UDK 327:316.32

Olena Shevchenko,

PhD in Political Science,

Associate Professor at the Department of International Media Communications
and Communication Technologies,

Educational and Scientific Institute of International Relations,

Taras Shevchenko National University of Kyiv,

shevchenko_olena@knu.ua

ORCID ID: 0000-0002-3119-9193

DOI 10.29038/2524-2679-2025-01-180-197

CLIMATE POLICY OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

The article examines the main stages of the development of Ukraine’s climate policy with an emphasis on the integration of environmental standards of the European Union, including obligations under the Paris Agreement and the European Green Deal (EGD). The author analyzes the political and legal frameworks introduced in 2015 and identifies Ukraine’s achievements on the way to environmental sustainability and the challenges associated with their implementation in wartime. The main focus is on institutional reforms and Ukraine’s strategic